

תוכנית התואר השני בעיצוב אורבני (M.Urb.Des.)

ראש התכנית: ד"ר חיים יעקובי

מרכזת התוכנית: נטע עירן כהן

טלפונים: 02-5631584

פקס: 02-5631584

סגל הוראה

אדר' יאיר אביגדור

מר אייל אשבל

ד"ר דורון בר

ד"ר מירון בנבנישתי

עו"ד יורם בר-סלע

פרופ' דוד גוגנהיים

פרופ' זאב דרוקמן

אלי דרמן

ד"ר נועה היילר-רובין

ד"ר משה הירש

ד"ר אריאל הנדל

ד"ר יונתן ונטורה

פרופ' מייק טרנר (הקתדרה של אונסק"ו ללימודי עיצוב אורבני ושימור)

ד"ר חיים יעקובי (ראש התכנית)

ד"ר רון לשם

ד"ר יוסי קליין

התכנית לתואר שני בעיצוב עירוני מהווה צומת תיאורטי ומקצועי לדיון בסוגיות עיצוביות ותכנוניות בעיר. בתכנית הדוגלת במצוינות אקדמית מגוון קורסים המכשירים את בוגרי התכנית למעצבים עירוניים ולחוקרים בעלי עולם מושגים תיאורטי עדכני, שיתרמו לשיח ולפרקטיקה העירוניים בישראל. הידע והמחקר התיאורטיים משמשים בסיס ידע לעבודת הסטודיו המהווה שדה מחקר ופעולה חלוציים ומתווי דרך בעיצוב עירוני בישראל. עבודת הסטודנטים והמרצים בתכנית מבוססת על יצירת מעורבות אקטיבית של התכנית, הסגל והסטודנטים בחיים העירוניים בישראל בכלל ובירושלים בפרט.

התוכנית מבוססת על פרויקט מבוסס ידע (knowledge based design project) ומטרתה לדון בסביבה העירונית העכשווית. לדוגמא, העיר ירושלים וסביבתה רבת הפנים יוצרת מעבדה חיה לנושאים אורבניים מגוונים: שימור, התחדשות העיר הפנימית, שיקום ובנייה חדשה בשולי העיר אשר בה קהילות מגוונות. כאמור התכנית עוסקת, ברמה תיאורטית ויישומית כאחד, בנושאים העומדים על סדר היום הציבורי בהיבטים רב-תחומיים וביניהם, ערים חדשות והתחדשות עירונית, מטרופוליס ומגלופוליס, שימור אורבני ואקטיביזם עירוני.

מבנה התוכנית

התוכנית מבוססת על שתי חטיבות לימוד ודיון עיקריות:

חטיבה 1 - לימודי עיצוב

א. הסטודיו ופרויקט גמר:

בחטיבה זו עוסקים הסטודנטים במשך ארבעה סמסטרים בעיצוב ותכנון סוגיות אורבניות שונות. לימוד זה נעשה מתוך הבנה שלצד המימד הפרופסיונאלי של העשייה, יש משמעות אקדמית הנובעת מתוך עשייה זו.

ב. תשתיות בעיצוב אורבני:

אל לימודי הסטודיו מצורפים מקצועות התמך של תשתית עירונית, איכות הסביבה, כלכלה עירונית, G.I.S ומערכות מיחשוב תלת- ממדיות, תיאוריות ומודלים בארגון העיר, כנושאים המזינים את עבודת הסטודיו באופן שוטף.

חטיבה 2 - תיאוריה והיסטוריה של תבנית עיר

א. לימודים עיוניים

קורסי ליבה (חובה) ובחירה: הקורסים נבחרו בשל הרצון לדון בעיר כתופעה היסטורית תרבותית, חברתית וכלכלית ולעסוק בפרדיגמות התכנוניות שנהגו במאתיים השנים האחרונות.

ב. סמינרים מאפשרים התעמקות בנושאים ממוקדים המהווים חלק מהפן העיוני של הלימוד ועוסקים בנושאים מגוונים כגון ירושלים-כתופעה היסטורית, אוניברסאלית, קונפליקטואלית וכעיר שאיננה שייכת רק לתושביה; העיר המודרנית כתופעה פוליטית, תרבותית וחברתית.

בנוסף, סדרת הרצאות אורח בתחומים מגוונים תינתן אחת לשבועיים-שלושה וההשתתפות בה חובה על הלומדים במהלך השנתיים הראשונות (ללא נ"ז).

סיכום מבנה התוכנית

חטיבה 1 - לימודי עיצוב:

סטודיו ופרויקט גמר
תשתיות בעיצוב אורבני (Impact & Implementation) 4 נ"ז
24 נ"ז

חטיבה 2 - תיאוריה והיסטוריה של תבנית עיר

לימודים עיוניים
סמינרים 12 נ"ז
סה"כ 46 נ"ז
6 נ"ז

התכנית שהורחבה מיועדת לאדריכלים ולאדריכלי נוף וכן לבוגרי תואר ראשון בתחומים קשורים כגון: ארכיאולוגיה, תולדות האמנות, עיצוב, גיאוגרפיה, פילוסופיה, היסטוריה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, כלכלה, משפט, לימודי הסביבה וקיימות, בכפוף לעמידה בתנאי סף ובלימודי השלמה.

תהליך בחינות הכניסה

הליך בחינות הכניסה לאדריכלים כולל ראיון אישי בוועדת הקבלה. בראיון זה ייבחנו: ניסיון אקדמי ו/או מקצועי, תיק עבודות בעיצוב אורבני וארכיטקטורה; הבנה עיצובית ויכולת אינטלקטואלית בהתמודדות עם בעיות מורכבות; הכרת הכלים הבסיסיים ומחשוב התכנון. הליך בחינות הכניסה למועמדים שאינם אדריכלים כולל ראיון ובחינת כניסה לתפישת מרחב.

ערעור על החלטות ועדת הקבלה

ועדת הקבלה קובעת את תנאי הקבלה. החלטותיה סופיות ואין מאפשרות לערער עליהן. מועמד שמילא אחר כל התנאים הדרושים לקבלתו וסבור שהמטפלים בבקשתו טעו או שגו בטיפול בעניינו מבחינה מנהלית, רשאי להגיש קבילה בכתב למזכירות האקדמית בבצלאל.

הוראות ונוהלי לימודים

תקופת הלימודים

משך הלימודים, כולל פרויקט גמר או עבודת גמר הינו ארבעה סמסטרים. הלימודים מתקיימים בהנסן ברחוב מרכוס בשכונת טלביה, ירושלים. הלימודים יתקיימו בימים רביעי ושישי.

פריסת לימודים

תכנית הלימודים לתואר שני ניתנת לפריסה של עד 4 שנות לימוד. עבור תכנית חלקית ישלם הסטודנט לפי נקודות זיכוי. סטודנט שבחר בפריסת לימודים החל מהשנה הראשונה לתואר יחויב להצטרף במהלך שנה זו לשיעורי הסטודיו.

היקף הלימודים

הדרישות הלימודיות כוללות 46 נ"ז מתוכן 6 נ"ז לפרויקט גמר או עבודת גמר. סטודיו/סמינר 1 שש"ש, 2 נ"ז הרצאה/תרגיל 1 שש"ש, 1 נ"ז מפתח זה נקבע באקדמיה באישור הסנאט

דרישות התכנית לקבלת תואר מוסמך בעיצוב אורבני

1. צבירת 46 נקודות זיכוי אקדמיות במסגרת קורסי התוכנית.
2. מילוי סך החובות האקדמיות כפי שנקבעו בקורסי התכנית לרבות השתתפות במהלך השנתיים הראשונות ללימודים בסדרת ההרצאות של התכנית שתיערך אחת לשבועיים-שלושה
3. עמידה בכל מטלות הקורסים שפורטו לעיל, על פי לוח הזמנים הנדרש על ידי המרצים. דרישות אלה כוללות הכנת ביבליוגרפיה, הגשת עבודות ביניים ועבודות מסכמות בכתב.
  - שני פרויקטים בשנה ב' הקשורים זה בזה לגיבוש פרויקט גמר: פרויקט הגמר צמוד ללימודי עיצוב אורבני לאחר השלמת כל חובות התוכנית.
- פרויקט עיצובי מלווה דו"ח עיוני בהיקף ממוצע של 6,000 מילים, וכן חומרים חזותיים נלווים לפי המתבקש. הפרויקט ייתמך ברפרט ביבליוגרפי מבוקר ויוכיח יכולת הבנה, ניתוח וביקורת של גוף הידע הרלוונטי לפרויקט.
4. קבלת ציון 75 לפחות בשיעורי הסטודיו וציון 70 לפחות בשאר קורסי התכנית.
5. קבלת ציון ממוצע של 75 לפחות בכלל קורסי התכנית.
6. תשלום מלוא שכר הלימוד ותשלומי החובה האחרים כפי שנקבעו על ידי האקדמיה.
7. החזרת כל הציוד והספרים הנמצאים ברשות הסטודנט והשייכים לאקדמיה.

הצטיינות בלימודים

ממוצע הציונים יכלול את כל הקורסים שנלמדו במהלך התואר השני .
הצטיינות יתרה - תינתן לסטודנט שממוצע ציוניו הנו 95 ומעלה .
הצטיינות - תינתן לסטודנט שממוצע ציוניו הנו 90 ומעלה. במידה ולא יהיה סטודנט כזה תינתן הצטיינות לחלק העליון של 5% מהסטודנטים הראשונים בתנאי שממוצע ציוניהם יהיה מעל 85 .

תנאי מעבר משנה א' לשנה ב'

בסוף שנה א' תבדוק ועדת הציונים את מצבם הלימודי של הסטודנטים. לצורך מעבר משנה א' לשנה ב' בתכנית על כל סטודנט לקבל ציון ממוצע של 75 לפחות בקורסי הסטודיו ולהשלים שני שלישי מחובותיו בחטיבה השנייה בתוכנית - תיאוריה והיסטוריה של תבנית עיר.
על בסיס גיליון ציוניו של הסטודנט ועמידתו בדרישות הנ"ל תקבע ועדה אקדמית עליונה את המשך לימודיו. כמו כן בסמכות הועדה במידת הצורך, להמליץ בפני ועדת ההוראה של התכנית להעביר סטודנט לסטטוס "על תנאי" למשך סמסטר אחד בלבד בשנה"ל הבאה ולקבוע תנאי פרטני להמשך לימודיו כגון: דרישה לחזרה על קורסים, הגשת תיק עבודות או קביעת דרישות אקדמיות נוספות מעבר לתכנית הלימודים הרגילה. בתום סמסטר אחד במעמד "על תנאי" תתכנס הועדה מחדש לדון במצב לימודיו של הסטודנט. הועדה תוכל להחליט להסיר סטטוס "על תנאי", להאריכו לסמסטר אחד נוסף או להודיע לסטודנט על הפסקת לימודיו .

ציוני סטודיו

0-64	נכשל
65-74	ממשיך על תנאי
75-94	עובר

מועד הגשה מיוחד

השלמת חובות בקורס/סטודיו (שלא הושלמו מסיבות כגון מילואים או מחלה) תאושר לאחר הגשת מכתב לוועדת הוראה. בקשה זו חייבת לכלול המלצת המרצה האחראי על הקורס/סטודיו, ויש להגישה מיד עם שובו של הסטודנט ללימודים.

פרסים ומלגות

1) מלגות הצטיינות בלימודים לשנה ב':

מדי שנה יוענקו מספר מלגות לסטודנטים מצטיינים במיוחד על סמך הישגיהם בלימודים בשנת הלימודים הקודמת.

גובה המלגה יקבע בהתאם לאפשרויות התקציביות בכל שנה.

קריטריונים: המלגה תינתן על סמך הישגים לימודיים בלבד
זכאים למלגה סטודנטים מן המניין אשר עמדו בכל הקריטריונים למעבר משנה א' ל-ב' ללא חובות אקדמיים בלימודים העיוניים והמעשיים.
המלגה יכולה להינתן בנוסף למלגת סיוע בשכר לימוד על בסיס סוציו אקונומי.

הרכב ועדת המלגות: הסטודנטים יאותרו, יומלצו וידורגו ע"י וועדת ההוראה של התכנית בתיאום עם וועדת המלגות של האקדמיה.

(2) מלגות TA:

מדי שנה יוענקו מלגות TA לתלמידים מתכניות התואר השני על פי האפשרויות התקציביות בכל שנה. המלגות תינתנה תמורת 90 שעות עזרה בהוראה בקורסים נבחרים מהתואר הראשון.

קריטריונים: המלגה תינתן לסטודנטים מצטיינים הסטודנטים יבחרו בהתאם לצרכי מחלקות התואר הראשון הרלוונטיות. זכאים למלגה סטודנטים מן המניין אשר עמדו בכל הקריטריונים למעבר משנה א' ל-ב' ללא חובות אקדמיים בלימודים העיוניים והמעשיים. המלגה יכולה להינתן בנוסף למלגת סיוע בשכר לימוד על בסיס סוציו אקונומי.

הרכב הועדה: ראש תכנית התואר השני, ראש המחלקה בתואר הראשון, דקאן הסטודנטים.

(3) מלגת קיום מלאה לעידוד יצירה ומחקר לכישרונות בולטים:

האקדמיה תעניק בכל שנה מלגת קיום מלאה אחת בכל אחת מהתכניות, לבוגרי התואר הראשון בעלי כישורים יוצאי דופן. המלגה תאפשר לסטודנטים הנבחרים להיות משוחררים מתשלום שכר הלימוד והקיום.

קריטריונים: הגשת תיק עבודות המלצות ממרכז התכנית בתואר הראשון

הרכב הועדה: ראש התכנית, שני מרצים מצוות התכנית, איש מקצוע בכיר בישראל (מעצב/אמנ/ארכיטקט), דקאן הסטודנטים.

(4) מלגות דיקנאט הסטודנטים

קבלת מלגות על רקע התנדבות חברתית ועל רקע סוציו-אקונומי פתוחה בפני סטודנטים בתכנית התואר השני באמצעות דיקנאט הסטודנטים. מלגות על בסיס זכאות כלכלית - הזכאות נבדקת על בסיס הכנסה לנפש ומאושרת על ידי ועדת המלגות. לאחר בדיקת הזכאות מוענקות המלגות בדרגות שונות של חלקיות שכר הלימוד. הלוואה מקרן בצלאל - האקדמיה מאפשרת מתן הלוואות בגובה של מחצית משכר הלימוד. קרן מלגות אייסף- קרן אייסף הבינלאומית תומכת בסטודנטים הנבחרים על בסיס הישגים אקדמיים, מעורבות חברתית ומצב כלכלי. חברי התכנית נדרשים לפעילות חברתית בהיקף של 4 שעות שבועיות ובנוסף, עליהם להשתתף במפגשי הכשרה ותכנית עיונית שנועדה לפתח מנהיגות חברתית. על פי דרישות

הקרן, זכאים לפעול במסגרת הקרן רק סטודנטים אשר הגישו בקשה לקבלת מלגת סיוע מבצלאל ונמצאו זכאים למלגה.
פר"ח - פעילויות פר"ח כוללות מספר רב של תוכניות באזורים שונים בארץ.

פירוט הקורסים

חטיבה 1 - לימודי עיצוב

סטודיו א: מבוא בסוגיות יסוד (שנה א')

730-1016, סמסטר א', יום ו' 9:00-14:00, 6 נ"ז

פרופ' זאב דרוקמן, פרופ' דוד גוגנהיים

סטודיו א (מבוא) יעסוק בהיבטים הבסיסיים של הנושא. במסגרתו יוצגו סוגיות יסוד הקשורות במכלול נושאי העיצוב האורבני. נושאים אלו יכללו התייחסות לפיתוח ובינוי ובמושגים של נופי תרבות.

הסטודיו חותר להעמיד את הלומדים מול מצבים נתונים והיפותטיים, להכשירם לזהות את שדות הידע הנחוצים להם ואת מקורותיהם הזמינים, להכשירם לעבודת צוות לקראת תכניות החקר והפעולה האופטימליות במצבים תכנוניים אלה. הלומדים יידרשו להציג הצעות לתבנית היישוב והעיר כעבודה אישית. הצגת העבודה תהיה מלווה ברקע מחקר-ביבליוגרפי ובדו"ח כתוב.

סטודיו ב: ירושלים: חקר מקרה (שנה א')

730-1026, סמסטר ב', יום ו' 9:00-14:00, 6 נ"ז

ד"ר חיים יעקובי

הסטודיו יהיה רב-תחומי תוך התמקדות בעיצוב עירוני ככלי לקידום סוגיות חברתיות, כלכליות ופוליטיות בוערות במרחב הישראלי בכלל ובירושלים בפרט. הסטודיו יחבר את המידע הרחב יותר בעיצוב, עם היבטים של ביצוע והשפעה, תוך העמקה בנושאים חברתיים כגון צדק מרחבי, הזכות לדיור וזאת לא רק באמצעות סיכומי מחקר נגשים, אלא גם באמצעות הפעולה העיצובית. בסטודיו ישולבו כיתות אמן וחקר-אירוע בהנחיית מרצים אורחים.

סטודיו ג: סוגיות בעיצוב אורבני (שנה ב')

730-1036, סמסטר א', יום ו' 9:00-14:00, 6 נ"ז

פרופ' מייק טרנר, ד"ר נעה רובין, אדר' יאיר אביגדור

סטודיו ג' יעסוק בתהליכים הסביבתיים, כלכליים ותרבותיים הגורמים לשינויים בסביבה הבנויה ובדרכי ההתערבות בתהליכים אלה. התהליכים נלמדים ביחס לתפישות שונות של תכנון ועיצוב עירוני, כל תפישה תכנונית מחוללת שינויים והתערבויות ספציפיות. כמו כן יעברו הסטודנטים סדנא בשימושי תוכנת ה-GIS במסגרת לימודי הסטודיו ולשם הדגמת הפרוייקט בעזרת התוכנה.

פרויקט גמר (שנה ב')

730-1056, סמסטר א', יום ד' 12:30-16:00, 6 נ"ז

פרופ' זאב דרוקמן, פרופ' דוד גוגנהיים

בסמסטר זה יגיע הסטודנט לפתוח עבודה תכנונית ברזולוציה גבוהה (עד לקנה מידה של 1:500, 1:250) בעבודה זו יוכל הסטודנט להבחין ולראות כי השקפה תיאורטית אשר תורגמה לטיפולוגיה כללית ורעיונית, הופכת למקום קונקרטי כשכבה נוספת ברצף ההיסטורי של העיר. בסמסטר זה, כמו בשלושת הסמסטרים הקודמים לו, ישולבו "כתות אמן" וחקרי אירוע בהנחיית מרצים אורחים.

ניהול וממשק העיר (שנה א' ו-ב')

730-1064, שנתי, יום ד' 16:30-18:00, 4 נ"ז,

מרכז: ד"ר חיים יעקובי

ד"ר משה הירש, ד"ר רון לשם, מר אייל אשבל, (שם מרצה נוסף יפורסם בהמשך)

כלים להבנת פיתוח העיר, תקשורת, תשתיות ואיכות הסביבה הינם מנגנוני תמיכה בסיסיים בזיקה לסטודיו העיצוב ולעבודות הלומד. הקורס ניתן ע"י ד"ר חיים יעקובי ומרצים אורחים על פי ארבעה מודולים. כל ארבע מודולים יהיו בני שבעה מפגשים. ארבעת המרצים: ד"ר משה הירש בתנועה, ד"ר רון לשם באיכות הסביבה, מר אייל אשבל בכלכלה אורבנית ועו"ד יורם בר-סלע בחקיקה, יעבירו קורס בן 14 שעות הרצאה (שעתים כפול שבעה מפגשים) ושעות תרגול שייעשו על רקע עבודת הסטודיו של הסטודנט בנוסף לשעות אלה.

GIS (שנה א')

730-771070, סמסטר ב', יום ד' 14:30-16:00, 1 נ"ז

מר אייל אשבל

הכנת הסטודנטים לשימוש בכלי GIS במערכת ESRI. הכרת ArcMap, ArcCatalog ויישום מידע גיאוגרפי במערכות אלו ושילובו בכלים תלת-ממדיים.

חטיבה 2 – תיאוריה והיסטוריה של תבנית העיר

הקורסים בחטיבה 2 יינתנו בימי רביעי במסגרת הלימודים העיוניים של בית הספר ללימודים מתקדמים של בצלאל מייק-כתבת שזה השתנה, בבקשה תשנה למה השתנה

א. לימודים עיוניים

קורסי חובה: שנה א':

תכנון עיר ואזור א': מחשבה תכנונית

730-2031, סמסטר א', 12:30-14:00, 1 נ"ז

ד"ר נועה הייזלר- רובין

הקורס עוסק בתכנון הערים המודרני מאז ראשיתו, באמצע המאה ה-19, ועד היום. במסגרת זו נסקרים הרעיונות התכנוניים המובילים, לרבות שיטות התכנון והגישות העיקריות, ומוצגות הדילמות המרכזיות בפניהן עמד התכנון במחצית השנייה של המאה העשרים. דגש מיוחד יינתן לתכנון עיר ואזור בעשור האחרון ולמשברים התכנוניים הבולטים בימינו.

נושאי הקורס

- התכנון המכונה "אוטופי": תפיסת הסביבה הבנויה בעיני התיאורטיקנים
- רציונליזם ומודרניות: התפתחות התכנון המדעי
- העברת האחריות לתכנון לידי הממסד הלאומי: הקמת מערכות התכנון המודרניות.
- תכנון ערים וקבלת החלטות רציונאלית
- ביקורות מוקדמות על החשיבה התכנונית: תכנון מסנגר, תכנון מצטבר
- תכנון הערים מפרספקטיבה סטרוקטורלית-נאו-מרכסיסטית
- חשיבה תכנונית בעידן הפוסט-מודרני
- הציבור ומערכת התכנון: תיאוריות ומודלים של שיתוף ציבור בתכנון
- תיאוריות של מורכבות (complexity) וחשיבה תכנונית: דמוקרטיזציה של תהליכי תכנון.

קורסי בחירה

היסטוריה אינטלקטואלית של העיר המודרנית

730-2021, סמסטר ב', 12:30-14:00, 1 נ"ז

ד"ר אדריכל יוסי קליין

הקורס יעסוק בניתוח של רעיונות מגוונים באשר למהותה ודמותה של העיר המודרנית כפי שנהגו על ידי אינטלקטואליים, פוליטיקאים, טכנוקראטים ומתכננים בזירה הבין לאומית והמקומית.

ביבליוגרפיה מפורטת תוצג בתחילת הקורס.

אנתרופוליס: האדם במרחב העירוני

730772166, סמסטר ב', 12:30-14:00, 1 נ"ז

ד"ר יונתן ונטורה

כבר לפני שנים האדם נמצא באינטראקציה מורכבת עם המרחב הגיאוגרפי-עירוני בו הוא מתקיים. פילוסופים, הוגים ותיאורטיקנים בחנו ותיארו את הישות העירונית המורכבת והמגוונת ואת השפעותיה על חיי התושבים. לאנתרופולוגיה, כדיסציפלינה המתמקדת באדם בסביבתו החברתית-תרבותית כלים מתודולוגיים ותיאורטיים ייחודיים המאפשרים לעמוד על קשר מורכב זה על מימדיו השונים, מנקודת מבטו של האדם.

בקורס זה נבחן באופן מעמיק, תוך שימוש במתודולוגיה וחשיבה אנתרופולוגית את מערכת היחסים המורכבת בין האדם, התרבות, החברה והמרחב האורבאני-ארכיטקטוני. דרך מספר תרגילים פרקטיים ותיאורטיים נלמד על מקומו של האדריכל במרחב העירוני, דרך עיניהם של התושבים, בני הקבוצות החברתיות השונות, והאינטראקציות האפשריות ביניהם.

ערים חצויות

734-54500, סמסטר א', 14:30-16:00, 1 נ"ז

ד"ר מירון בנבנישתי

אפשר להעמיד את כל הערים על רצף: מערים חצויות פיזית כתוצאה מקונפליקט אלים, דרך ערים חצויות בגבולות "רכים", ערים "מעורבות" הנתונות לדומיננטיות תרבותית-פוליטית באמצעות עריצות הרוב, ערים שבהן שורר שלטון נטול קונסנזוס, וערים שבהן מתנהל הליך שלטוני הזוכה ללגיטימיות. מבחינה פוליטית ועצמת האלימות אפשר לסווג ערים על פי חריפות הסכסוך השורר בהן: סכסוך מאקרו לאומי לא פתור ואלים, סכסוך מאקרו לאומי המחדד סכסוכי מיקרו אורבניים וסובל מאלומות ספוראדית, סכסוך מושעה, סכסוך בשלבי תיעול אל תוך מערכת פוליטית מוסכמת, ולבסוף--מערכת כמו-יציבה הבנויה על שלטון ריכוזי ובו הסדרי שיתוף בשלטון, או על ביזור טריטוריאלי באמצעות רבעים. ניתן לתת ביטוי כמותי-סטטיסטי לעצמת המתחים האתניים-תרבותיים, הלשוניים-דתיים, ולמתחים הכלכליים-חברתיים בין אמידים למוחלשים, ובין ילידים למהגרים, וכן למתחים הנובעים מדה-לגיטימציה הדדית ומדעות קדומות גזעניות.

הערים: בלפסט, ניקוסיה, סרייבו, מוסטר, ירושלים, בירות, קייפטאון, בריסל, מונטריאול, בגדד, ועוד, נצבות בנקודות שונות על הרצף שבין ערים מעורבות לערים שסועות. **הקורס הזה יזהה את הדומה והשונה בהן, כאשר הדין ימוקד בלקח שניתן להפיק ביחס לירושלים, שהיא מקרה קיצוני של עיר שסועה.** במרחבים אורבניים שסועים המתחים הפוליטיים-אתניים נוטים להיתרגם לסכסוך על השליטה במשאב המרחבי-הפיזי, שהוא המשאב העיקרי הנתון במחלוקת פוליטית ואידיאולוגית, או שרוי במחסור ומחולק באורח לא שוויוני. לכן התכנון האורבני בערים שסועות עומד במרכז השיח הפוליטי, משפיע על הסכסוך ומושפע ממנו. **עיסוק בדילמות התכנוניות השוררות ב"מקרה" הקיצוני של ירושלים עשוי להניב תובנות שידריכו את המתכנן גם בעיסוקיו במקרים מורכבים פחות.**

פרשנות של נוף: גישות תרבותיות בגיאוגרפיה של העיר

734-545001, סמסטר א', 14:30-16:00, 1 נ"ז

ד"ר נועה רובין

הקורס ינוע סביב שתי שאלות מרכזיות: מה מלמדת אותנו צורתו של המרחב על זהות החברה והתפתחותה, וכן - כיצד מעבירים הנוף והמרחב משמעויות ומסרים נסתרים וגלויים? באמצעות כתביהם של חוקרים מרכזיים נבחן באופן ביקורתי את האופן שבו תרבות מעצבת את הנוף בדמותה, ואת הכוח הרב הטמון בתהליך זה. נעמוד על סוגים שונים של פרשנויות מרחביות המתייחסות למבנים, לאתרים ולתכניות עירוניות, וכן לטקסטים ספרותיים וליצירות אמנותיות המתייחסים אל הנוף העירוני או הכפרי. הנוף הישראלי, בעבר ובהווה, ישמש מעבדת-מחקר לתהליכים מרתקים אלו, ואנו נבחן אותו מקרוב באמצעות מחקרים נופיים ועירוניים וכן דרך ייצוגים אמנותיים מקומיים.

ב. סמינרים:

סמינר חובה: שנה א'

ירושלים

730-2114, סמסטר א', 9:00-12:00, 4 נ"ז

פרופ' דוד גוגנהיים, ד"ר דורון בר

הסמינר יעסוק בשתי תקופות

1. שלהי התקופה העות'מאנית.
במסגרת זו נדון בהתפתחות ירושלים בשלהי התקופה העות'מאנית, מאז ראשית המאה התשע עשרה ועד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. במהלך הקורס ידונו בשיעורים ובספורים תהליכי השינוי וההתפתחות המאפיינים את התקופה. תחילה יעסוק הקורס בתהליכים הפוליטיים-חברתיים והדתיים שאפיינו את ירושלים שבתוך תחום העיר העתיקה, עוד לפני היציאה מחוץ לחומות. לאחר מכן נתמקד בתהליך החדשני של היציאה וההתיישבות מחוץ לחומות. בקורס יושם דגש על תהליכי שינוי בזיקה לחדירת טכנולוגיות חדשות ולבניית מבנים, מכלולים ושכונות המאפיינים תקופה זו. נבחן כיצד השפיעו השינויים הרבים בתקופה זו על הרקמה האורבנית של העיר, תוך יצירת פסיפס מגוון של קהילות אתניות ודתיות שונות. בתקופה זו יצרה פעילותם הנמרצת של פרטים וארגונים רבים, יהודיים, נוצריים וערבים כאחד מערך נרחב, מגוון ומורכב של מבנים יוצאי דופן ובולטים מבחינה אדריכלית; מצד אחר יצרה פעילות זו בנייה וורנקולרית מקומית.
2. ירושלים בתקופת השלטון הבריטי.
במרכז פרק זה בסמינר תעמוד התפתחותה של ירושלים בתקופת השלטון הבריטי, מאז הכיבוש הבריטי של העיר בשנת 1917 ועד סיום תקופת המנדט והקמת מדינת ישראל ב-1948. בשיעורים ובספורים יידונו נושאים שונים הקשורים בתרומתם של שלושת הגורמים העיקריים שפעלו בעיר בתקופה זו: הגורם הבריטי, היהודי והערבי, תוך הדגשת התמורות והחידושים שחלו בתקופה זו לעומת שלהי התקופה העות'מאנית. בין יתר הנושאים הנדונים: השלטון הבריטי והשפעתו על שימור ותכנון העיר; בינוי מוסדות ציבור; התפתחות התשתית הפיסית של העיר; התפתחות הקהילה היהודית והערבית; שכונות הגנים היהודיות ושכונות האליטה הערביות; הסכסוך היהודי-ערבי והשפעתו על התפתחות העיר; התפתחות שירותי תיירות ואירוח ועוד. דגש יושם על חידושי התקופה מבחינה תכנונית ואדריכלית. ירושלים זכתה במהלך שלושים שנות שלטון הבריטים לחמש תוכניות שתרמו לעיצוב מרחבה של העיר. תוכניות אלו עיצבו את פניה של העיר תוך שמירה על אתריה הקדושים ופיתוח אזורי מגורים ומסחר. פריחה גדולה ניכרה גם באדריכלות, ומבנים ציבוריים ופרטיים רבים תוכננו במיטב הסגנון הבין לאומי והמודרני שחדר אל העיר בתקופה זו. אדריכלים רבים, בריטים, יהודים וערבים הביאו לפיתוח סגנון אדריכלי ייחודי שבו נתרכז בקורס זה. תקופת השלטון הבריטי התאפיינה גם בפיתוח רב של טכנולוגיית הבנייה ובשימוש בחומרי בנייה חדשים.

סמינרים לבחירה (יש לבחור שני קורסים, אחד בהיקף סמינר ואחד בהיקף רפרט):

העיר: תיאוריה, היסטוריה, מתודולוגיה

734-54589, סמסטר א', 9:00-12:00, 4 נ"ז

ד"ר חיים יעקובי

מטרת הסמינר היא לבחון ולנתח את המאפיינים הפוליטיים של העיר ואת השפעתם על עיצוב המרחב. במישור התיאורטי הקורס ידון בהתפתחותה של העיר המודרנית ביחס לתופעות חברתיות ופוליטיות מרכזיות כגון התפתחות הקפיטליזם, הלאומיות, ותהליכי הגלובליזציה. נקודות ההתייחסות התיאורטיות ישענו על מגוון תפישות מסורתיות וביקורתיות ביחס לפוליטיקה של העיר כמו גם על דוגמאות מערים ברחבי העולם ובישראל. אלו ישמשו כבסיס לניתוח התהליכים הפוליטיים, החברתיים והתרבותיים העומדים בבסיס ייצור המרחב העירוני.

התחדשות עירונית

730-772134, סמסטר ב', 9:00-12:00, 4 נ"ז

פרופ' דוד גוגנהיים

בעשור האחרון אנו עדים לתופעה בה חוברים גורמים ממשלתיים יחד עם מגוון גורמים פרטיים להחייאת העיר בכלל ומרכזי הערים בפרט. בתהליך זה משולבים יעדים כלכליים, חברתיים וסביבתיים, ולכן הוא דורש מגוון רחב של מיומנויות מקצועיות. סמינר זה מקנה את המיומנויות הנדרשות לטיפול בהיבט תכנוני זה כשמטרותיו הן לפתח הבנה מעמיקה של התהליכים המביאים להחייאת העיר, יכולת לזהות ולהעריך את התהליכים המוצלחים ביותר בהחייאת העיר, הערכה ביקורתית של הדינאמיקות המניעות מועצות מקומיות ערים וכרכים ולשכלל יכולות אישיות ומקצועיות לשם ניצולן בצוותים רב-תחומיים. הקורס מתמקד בשלושה אספקטים: תפישות מדיניות/תכנוניות שונות להחייאת עיר, פיתוח חברתי תרבותי וניהול והערכה כלכלית.

תיאורה פוליטית והעיר

73454580, סמסטר ב', 9:00-12:00, 4 נ"ז

ד"ר אריאל הנדל

העיר – כרעיון וכמעשה – עמדה במרכז מחשבתם של הוגים פוליטיים רבים, החל באפלטון והפוליס היוונית וכלה בפילוסופיה הנכתבת במקומות שונים בעולם בימים אלה ממש. העיר, בשל הריבוי, המגוון והאופי הפתוח והבלתי נתון מראש המאפיינים אותה, נתפסת כמקומו של "הפוליטי": דהיינו, כאתר המרכזי שבו בני אדם נפגשים, פועלים ויוצרים, מחד גיסא, אך גם כמקום שבו נחשפים המתחים, ההפרדות והעימותים, מאידך גיסא. מטרת הסמינר תהיה להתחקות אחר מקומה של העיר בתיאוריות פילוסופיות-פוליטיות שונות, לעמוד על מקומם של התכנון והעיצוב העירוני כחלק מיצירת המרחב הפוליטי – ולדון, תוך קישור לאירועים אקטואליים, בשאלות של אי-שוויון, של צדק חברתי, של אקטיביזם ושל שינוי.

730-2124 שימור

פרופ' מייק טרנר, ד"ר נועה הייזלר רובין

הקורס לא יתקיים במהלך תשע"ד

מטרת הקורס להקנות למשתתפים ידע על תחום השימור והיכרות עם הכלים העדכניים הקיימים בתחום. במסגרת הקורס נגדיר את מושג האותנטיות בזיקה לזהותה של מורשת תרבותית במישור המקומי, הארצי והעולמי תוך התייחסות לערכים תרבותיים וסוציו אקונומיים והשפעתם על קבלת החלטות בשימור. בהמשך נתוודע לרקע ולמבנה הארגוני של אונסקו, World Heritage Convention והגופים הבינלאומיים הנוגעים למורשת. נושאים אלו יכללו התייחסות לפיתוח ובינוי ובמושגים של נופי תרבות ו-Historic urban landscapes. נכיר אמנות שימור ואת הקריטריונים לסיווג ודירוג אתרים כולל רקע בהיבטים משפטיים מקומיים ובינלאומיים. ההתייחסות התכנונית תכלול נתוני רקע לתכנון ושימור, כולל הכנת תיעוד, סקרים, תכנון בר-קיימא וקשרים עם גורמים מקצועיים. נלמד ונסווג חקרי אירוע כגון אתר ארכיאולוגי, מבנים, נופי תרבותי ודרכים תרבותיות. לבסוף נציג פרויקטים של שימור בארץ בכלל וירושלים בפרט.